

บทที่ 3

วิธีดำเนินการวิจัย

การศึกษาวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพโดยใช้รูปแบบการศึกษาตามแนวคิดปรากฏการณ์วิทยาแบบตีความ (Interpretative phenomenology) ตามแนวคิดของ Heidegger ผู้ให้ข้อมูลหลักในการศึกษาวิจัยครั้งนี้คือ นักศึกษาหลักสูตรพยาบาลศาสตรบัณฑิต ชั้นปีที่ 4 ที่ผ่านการศึกษาในรายวิชาการพยาบาลเด็กและวัยรุ่น และวิชาปฏิบัติการพยาบาลเด็กและวัยรุ่น ฝึกปฏิบัติการพยาบาลในหอผู้ป่วยกุมารเวชกรรม โรงพยาบาลระดับตติยภูมิในเขตปริมณฑลแห่งหนึ่ง ที่คัดเลือกแบบเฉพาะเจาะจง (Purposive sampling) จำนวน 17 คน โดยมีรายละเอียดการดำเนินการวิจัยดังนี้

1. ผู้ให้ข้อมูล

ผู้ให้ข้อมูลหลัก (Key informants) เป็นนักศึกษาพยาบาลชั้นปีที่ 4 ที่ผู้วิจัยคัดเลือกแบบเฉพาะเจาะจง (Purposive sampling) โดยมีคุณสมบัติดังนี้

1.1. เป็นนักศึกษาพยาบาลชั้นปีที่ 4 ที่ฝึกปฏิบัติการพยาบาลในหอผู้ป่วยกุมารเวชกรรม โรงพยาบาลระดับตติยภูมิในเขตปริมณฑลแห่งหนึ่ง นักศึกษาพยาบาลกลุ่มนี้มีความเหมาะสมกับการศึกษาวิจัยครั้งนี้ เพราะนักศึกษาผ่านการศึกษาในรายวิชาการพยาบาล และผ่านการฝึกปฏิบัติการพยาบาลในสาขาต่างๆมาแล้ว อีกทั้งการฝึกปฏิบัติการพยาบาลในครั้งนี้นักศึกษาจะได้มีบทบาทเป็นหัวหน้าทีมการพยาบาลหรือสมาชิกทีมการพยาบาลโดยได้รับการนิเทศงานจากพยาบาลประจำการ ประสบการณ์ของนักศึกษาจึงเป็นการหลอมรวมทั้งภูมิหลังของที่มาแห่งการตัดสินใจทางคลินิก ร่วมกับการมีประสบการณ์การฝึกปฏิบัติการพยาบาลที่มีโอกาสได้กระทำการตัดสินใจทางคลินิกในการปฏิบัติการพยาบาลเป็นอย่างมาก

1.2. มีความพร้อมทางด้านร่างกายและจิตใจ ในการให้สัมภาษณ์ โดยให้ผู้ให้ข้อมูลประเมินตนเอง

1.3. สามารถสื่อสาร พูดและเข้าใจภาษากับผู้วิจัยได้ดี มีสติสัมปชัญญะสมบูรณ์

1.4. ผู้ให้ข้อมูล มีความสมัครใจและยินดีที่จะให้ความร่วมมือในการสัมภาษณ์ตามแบบการขอความร่วมมือเป็นผู้ให้ข้อมูลการวิจัย และคำให้การคุ้มครองสิทธิ์

สนามการวิจัยครั้งนี้เป็นโรงพยาบาลในระดับตติยภูมิแห่งหนึ่งในเขตปริมณฑล ซึ่งมีหอผู้ป่วยกุมารเวชกรรม ซึ่งนักศึกษาพยาบาลชั้นปีที่ 4 ฝึกปฏิบัติการพยาบาลตามตารางหมุนเวียน โดยฝึกการบริหารการพยาบาล ในบทบาทหัวหน้าทีม และลูกทีมการพยาบาล มีบทบาทในการตัดสินใจทางคลินิกทั้งในระดับการประสานงาน การจัดการผู้ป่วย และการปฏิบัติการพยาบาล

2. การได้มาและการเข้าถึงผู้ให้ข้อมูล

2.1. ผู้วิจัยติดต่ออาจารย์ผู้ประสานงานรายวิชาการบริหารการพยาบาล เพื่ออนุญาตเข้าพบนักศึกษาที่เป็นผู้ให้ข้อมูลหลัก เพื่ออธิบายถึงวัตถุประสงค์การวิจัย ให้รายละเอียดเกี่ยวกับการเข้าร่วมการวิจัย การเก็บข้อมูล การพิทักษ์สิทธิผู้เข้าร่วมวิจัย การติดต่อกับผู้วิจัยอย่างละเอียด ผู้วิจัยเน้นย้ำถึงความจำเป็นอิสระของผู้ให้ข้อมูลในการเข้าร่วมการวิจัย

2.2. เมื่อผู้ให้ข้อมูล สนใจ และยินดีเข้าร่วมวิจัย ผู้วิจัยให้ผู้ให้ข้อมูลเซ็นชื่อในใบยินยอมการเข้าร่วมวิจัย ผู้วิจัยเปิดโอกาสให้ผู้ให้ข้อมูลสอบถามรายละเอียดเกี่ยวกับการวิจัย และตัดสินใจเข้าร่วมการวิจัยอย่างอิสระ

ผู้วิจัยเข้าเก็บข้อมูลในสนามการวิจัย โดยการสังเกตอย่างมีส่วนร่วม และการสัมภาษณ์แบบเจาะลึก และวิเคราะห์ข้อมูลตามระเบียบการวิจัย จนเกิดการอิมตัวของข้อมูล คือมีแบบแผนของข้อมูลคงที่ สามารถสรุปข้อมูลเป็นประเด็นที่อธิบายปรากฏการณ์ที่ทำการศึกษได้ชัดเจน โดยในระหว่างการวิเคราะห์ข้อมูลผู้วิจัยทำการวิเคราะห์ข้อมูลร่วมกับผู้ร่วมวิจัยอย่างต่อเนื่องตลอดกระบวนการวิเคราะห์ข้อมูล รวมจำนวนผู้ให้ข้อมูลที่ทำให้เกิดการอิมตัวของข้อมูลเท่ากับ 17 ราย

3. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

ประกอบไปด้วย ตัวผู้วิจัย แบบบันทึกการสังเกตการณ์บนหอผู้ป่วย แนวการสัมภาษณ์ เครื่องบันทึกเสียง เทปบันทึกเสียง

3.1 ตัวผู้วิจัย ถือเป็นเครื่องมือการวิจัย (Researcher as instrument) ซึ่งผู้วิจัยทบทวนวรรณกรรมที่เกี่ยวข้องกับการตัดสินใจทางคลินิก เพื่อเตรียมตัวผู้วิจัยให้มีความไวเชิงทฤษฎี ไม่เกิดการหลงประเด็นเมื่อเข้าสู่สนามการวิจัย รวมทั้งผู้วิจัยเข้าสังเกตการณ์การปฏิบัติงานหอผู้ป่วย รวมทั้งปรึกษากับผู้ร่วมวิจัยในการเข้าสังเกตการณ์ปฏิบัติการพยาบาลบนหอผู้ป่วยของผู้ให้ข้อมูล เพื่อให้ผู้วิจัยเป็นส่วนหนึ่งของสนามการวิจัย สามารถเก็บข้อมูลการวิจัยในส่วนของ การสังเกตอย่างมีส่วนร่วมได้อย่างเป็นธรรมชาติ

3.2 แบบบันทึกการสังเกตการณ์บนหอผู้ป่วย เป็นแบบบันทึกที่ทีมการวิจัยสร้างขึ้นเพื่อใช้บันทึกข้อมูลจากการสังเกตการณ์ผู้ให้ข้อมูลหลัก ขณะปฏิบัติการพยาบาลบนหอผู้ป่วยกุมารเวชกรรม ประกอบไปด้วยการบันทึกข้อมูลการกระทำกิจกรรมการพยาบาล (Nursing Acts) และแบบแผนกิจกรรมการพยาบาล (Patterns of nursing activities) การจดบันทึกภาคสนาม (Field note) ที่บรรยายจากและบุคคล (Setting) ขณะปฏิบัติการพยาบาล

3.3 แนวทางการสัมภาษณ์

3.3.1 แนวทางการสัมภาษณ์ที่ใช้ในการสัมภาษณ์แบบเจาะลึก (In-depth interview) สำหรับผู้ให้ข้อมูลเป็นรายบุคคล ใช้เวลาสัมภาษณ์ประมาณ 45-60 นาที ประกอบไปด้วยคำถามในการสัมภาษณ์ที่มีลักษณะยืดหยุ่นไม่ได้ถูกกำหนดไว้ตายตัว และเชื่อให้ผู้ให้ข้อมูลสามารถแสดงออกถึงการรับรู้ของเขา ผู้วิจัยยังสามารถปรับแนวการสัมภาษณ์ในขณะที่ใช้จริง รวมทั้งสร้างคำถามเพิ่มเติมขณะดำเนินการสัมภาษณ์โดยการวิเคราะห์ข้อมูลขณะสัมภาษณ์ เพื่อให้การเก็บรวบรวมข้อมูลจากการสัมภาษณ์ได้ครบถ้วนและตรงตามความเป็นจริง

โดยแบ่งขั้นตอนในการสัมภาษณ์ไว้ดังนี้

1. ขั้นเริ่มการสัมภาษณ์ : พูดคุยและซักถามเรื่องทั่วไปและสร้างสัมพันธภาพ บรรยากาศและความรู้สึกที่ดีในการสัมภาษณ์ อธิบายระยะเวลาและเป้าหมายสัมภาษณ์ กระบวนการสัมภาษณ์และสิทธิของผู้ให้ข้อมูล

คำถามอุ่นเครื่อง

“ฝึกปฏิบัติงานในหอผู้ป่วยนี้เป็นอย่างไรบ้าง”

“ในการฝึกปฏิบัติงานครั้งนี้ ท่านได้ฝึกการเป็นหัวหน้าทีมพยาบาล สมาชิกทีมการพยาบาล อย่งไรบ้าง”

2. ขั้นเข้าสู่ประเด็นการสัมภาษณ์:

คำถามหลัก

“จากการฝึกปฏิบัติการพยาบาลที่ผ่านมา ท่านมีประสบการณ์เกี่ยวกับการตัดสินใจให้การพยาบาลอย่างไรบ้าง”

“ท่านมีประสบการณ์เกี่ยวกับการตัดสินใจ ให้การพยาบาลผู้ป่วยเด็กอย่างไรบ้าง ช่วยเล่าให้ฟังหน่อยได้มั้ย”

“ (เล่าสถานการณ์ทางการพยาบาล จากบันทึกการสังเกต) เพราะเหตุใดท่านจึงทำเช่นนั้น”

“(เล่าสถานการณ์ทางการพยาบาล จากบันทึกการสังเกต) เพราะเหตุใดท่านตัดสินใจเช่นนั้น”

คำถามรองเอื้อให้ผู้ให้ข้อมูลให้รายละเอียดและสะท้อนประสบการณ์ กระตุ้นผู้ให้ข้อมูลในการได้มาซึ่งข้อมูลที่ลึกซึ้ง เช่น

“ช่วยเล่าเพิ่มเติมเกี่ยวกับ (ประเด็นที่ต้องการ)”

“ที่เล่าว่า หมายความว่าอย่างไร”

3. ขั้นปิดการสนทนา

เมื่อเห็นว่าได้เวลาที่เหมาะสมตามที่ตกลงไว้กับผู้ให้ข้อมูล โดยผู้วิจัยเริ่มด้วยการค่อยๆ เปลี่ยนหัวข้อการสนทนาเป็นเรื่องต่างๆไป ผู้วิจัยสอบถามผู้ให้ข้อมูล ถึงความต้องการในการกล่าวถึงสิ่งอื่นๆ ที่ผู้วิจัยยังไม่ได้ซักถาม หรือสิ่งที่ผู้ให้ข้อมูลต้องการซักถามผู้วิจัย บอกย้ำเกี่ยวกับการรักษาความลับ จากนั้นจึงบอกผู้ให้ข้อมูลหลักถึงการปิดการสัมภาษณ์

4. การพิทักษ์สิทธิกลุ่มตัวอย่าง

ผู้วิจัยคัดเลือกผู้เข้าร่วมการวิจัยตามความยินยอมและความสมัครใจ หลังจากนั้นผู้วิจัยชี้แจงรายละเอียดเกี่ยวกับวัตถุประสงค์การวิจัย ขั้นตอนการเก็บรวบรวมข้อมูลอย่างละเอียด บอกให้ทราบเกี่ยวกับประเด็นคำถามที่จะสัมภาษณ์ ข้อมูลทั้งหมดของผู้ให้ข้อมูลหลักจะเก็บไว้เป็นความลับ ทำการปกปิดชื่อของผู้ให้ข้อมูลหลัก เทปบันทึกการสัมภาษณ์จะถูกทำลายทันทีที่ทำการวิจัยเสร็จสิ้น การนำเอกสารการสัมภาษณ์ไปอภิปราย เผยแพร่ในลักษณะข้อมูลจากผู้ให้ข้อมูลโดยรวมและเฉพาะการนำเสนอทางวิชาการเท่านั้น ขณะสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลสามารถไม่ตอบคำถามใดๆที่รู้สึกไม่สะดวกใจหรือบอกยุติการให้ความร่วมมือในการวิจัยได้ตลอดเวลา ผู้วิจัยอธิบายข้อมูลและเปิดโอกาสให้ซักถามข้อสงสัย มีการเซ็นยินยอมเข้าร่วมวิจัย โดยเก็บใบยินยอมและข้อมูลต่างๆไว้อย่างปลอดภัย

5. การเก็บรวบรวมข้อมูล

วิธีการเก็บรวบรวมข้อมูลมีขั้นตอนดังนี้

5.1 ผู้วิจัยทำหนังสือขออนุญาตเก็บรวบรวมข้อมูลการวิจัยถึงคณบดีคณะพยาบาลศาสตร์ และอาจารย์ผู้ประสานงานหลักรายวิชาการบริหารพยาบาล

5.2 เมื่อได้รับอนุญาตให้ดำเนินการวิจัย ผู้วิจัยเข้าพบผู้ให้ข้อมูลหลัก เพื่ออธิบายวัตถุประสงค์การเก็บรวบรวมข้อมูลการวิจัย และนัดวันสนทนากลุ่มย่อย

5.3 การสัมภาษณ์เชิงลึก ผู้วิจัยทำการนัดสัมภาษณ์เป็นรายบุคคล ในวัน เวลา และสถานที่ที่ผู้ให้ข้อมูลมีความสะดวก โดยคำนึงถึงความสงบเป็นส่วนตัว ส่วนการสนทนากลุ่มผู้วิจัยได้แบ่งผู้ให้ข้อมูลออกเป็น 2 กลุ่ม ทำการนัดหมายวันสัมภาษณ์ และดำเนินการสัมภาษณ์ตามนัดหมาย

ภายหลังเสร็จสิ้นการสัมภาษณ์ ผู้วิจัยทำบันทึกภาคสนามซึ่งประกอบไปด้วย ประเด็นที่ได้จากการสัมภาษณ์และการสนทนาเบื้องต้น บรรยายกาศระหว่างการสนทนา รวมทั้งข้อมูลเกี่ยวกับการตัดสินใจทางคลินิกที่ปรากฏขึ้น จากนั้นนำข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์มาวิเคราะห์ข้อมูลด้วยตนเองตามกระบวนการวิเคราะห์ข้อมูล

6. การวิเคราะห์ข้อมูล

ผู้วิจัยวิเคราะห์เนื้อเรื่อง (Thematic analysis) เป็นประเด็น (Theme) มีขั้นตอนการวิเคราะห์ข้อมูล 3 ขั้นตอน คือ (Benner, 1994 อ้างถึงใน จอนฉะจง เพ็งจาด, 2548)

6.1. การวิเคราะห์รายกรณี (Paradigm cases) เป็นการวิเคราะห์เพื่อหารูปแบบของความหมายของประสบการณ์ที่เกิดขึ้น เพื่อให้เกิดความเข้าใจพฤติกรรมของบุคคลและสภาวะแวดล้อม (context) โดยผู้วิจัยอ่านบทสัมภาษณ์แต่ละรายเพื่อทำความเข้าใจในเรื่องราวที่ผู้ให้ข้อมูลรายในเชิงการให้ความหมายในภาพรวม และบันทึกสรุปประเด็นโดยรวม โดยการเขียนบรรยายเหตุการณ์พร้อมทั้งสภาพเหตุการณ์นั้น

6.2. การวิเคราะห์ประเด็น (Thematic analysis) เป็นการวิเคราะห์แยกประเด็นเพื่อหาความหมายของปรากฏการณ์ โดยพิจารณาจากกลุ่มของคำ หรือประโยคในข้อมูลร่วมกับการพิจารณาความหมายในภาพรวมของกลุ่มคำ การวิเคราะห์รายกรณี และสภาพแวดล้อมที่ประสบการณ์เกิดขึ้นร่วมกัน การวิเคราะห์ประเด็นประกอบด้วยขั้นตอนดังนี้

- ผู้วิจัยอ่านข้อมูลทั้งหมด ทั้งบทสัมภาษณ์ บันทึกสนาม เพื่อทำความเข้าใจภาพรวมของประสบการณ์ทั้งหมด

- กำหนดสังเขปการตีความ (Interpretive outline) เป็นการจัดกลุ่มข้อมูลที่มีความหมายในเรื่องเดียวกัน โดยการใช้กลุ่มคำ หรือประโยค ในการจัดกลุ่ม

- การให้รหัสข้อมูล (Coding) เป็นการจัดกลุ่มข้อมูล กลุ่มย่อยเข้าด้วยกันและให้รหัสข้อมูล

- จัดกลุ่มข้อมูลที่ให้รหัสไว้เป็นประเด็นย่อยและรวมเป็นประเด็นหลักโดยการวิเคราะห์

ความหมายโดยรวม

- อ่านข้อมูลทวนอีกครั้งโดยเปรียบเทียบข้อมูลที่ได้จากการวิเคราะห์

-เขียนอธิบายประเด็นที่วิเคราะห์ได้โดยให้ความหมายของประเด็น ส่วนประกอบของประเด็น และประเด็นย่อยที่เกิดขึ้น

- การกำหนดสังเขปการตีความ โดยการรวบรวมประเด็นหลัก และเริ่มเขียนอธิบายขยายความ ประเด็นนั้นๆ ซึ่งบางครั้งเมื่อเริ่มเขียนอธิบายขยายความในประเด็นนั้นๆ ซึ่งบางครั้งเมื่อเริ่มเขียนอธิบายโดยใช้ข้อมูลจากประเด็นที่กำหนดไว้แล้วทำให้เห็นประเด็นย่อยๆ นั้นสามารถให้ความหมายที่ประเด็นหลักชัดเจนขึ้น

6.3.กรณีตัวอย่าง (Exemplars) เป็นการวิเคราะห์ เหตุการณ์หรือการกระทำ ที่แสดงความหมายของปรากฏการณ์ที่ศึกษา เพื่อสะท้อนความรู้สึกร่วมกับปรากฏการณ์

7. ความเชื่อถือได้ของข้อมูล

การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพในแนวปรากฏการณ์วิทยาแบบตีความ ซึ่งมีองค์ประกอบที่ทำให้ผลการวิจัยมีความเชื่อถือได้ดังนี้ (Cohen, Kahn and Steeves, 2000)

7.1. ผู้วิจัยเก็บข้อมูลประสบการณ์ที่ศึกษาจากหลายแง่มุมคือ การสังเกตอย่างมีส่วนร่วมโดยใช้แบบบันทึกการสังเกตการณ์บนหอผู้ป่วย และการสัมภาษณ์เจาะลึก นอกจากนี้ผู้วิจัยยังคำนึงถึงพฤติกรรม และสภาพแวดล้อมของผู้ให้ข้อมูลโดยใช้การจดบันทึกภาคสนาม ผู้วิจัยไม่เร่งรีบในการเก็บข้อมูล คำนึงถึงความอึดตัวของข้อมูลเป็นหลัก

7.2. ผู้วิจัยมีสัมพันธภาพที่ดี และได้รับความไว้วางใจจากผู้ให้ข้อมูลทุกราย กระบวนการเก็บข้อมูลเป็นไปอย่างเป็นธรรมชาติ ไม่มีความรู้สึกอึดอัด เสแสร้งระหว่างผู้วิจัยและผู้ให้ข้อมูล

7.3. ผู้วิจัยทำการวิเคราะห์ข้อมูลการวิจัย โดยตระหนักถึงความเข้าใจและตีความปรากฏการณ์ที่ศึกษาตามแนวคิดปรากฏการณ์วิทยาเชิงตีความ นำเสนอผลการวิจัยบนพื้นฐานของข้อมูลการวิจัยรวมทั้งนำเสนอมุมมองการตีความของผู้วิจัย การสรุปข้อมูลในขั้นตอนต่างๆ ได้แก่ การให้รหัสข้อมูล การจัดกลุ่มข้อมูล การสรุปประเด็น ได้รับการทบทวนจากผู้วิจัยร่วม

7.4. ผลการวิจัยนำเสนอความหมาย และประเด็นหลักที่มีความเฉพาะเจาะจง และแสดงให้เห็นถึงปรากฏการณ์ที่ศึกษา และใช้คำพูดของผู้ให้ข้อมูลในการนำเสนอ (Direct quotes) และคำพูดมีความสอดคล้องสามารถนำเสนอให้เห็นถึงประเด็นต่างๆ ในการวิเคราะห์และแปรความข้อมูล